

Секція Право	
УДК 41.645.2:347.77	
Дата першого надходження статті до видання	2026-02-15
Дата прийняття статті до друку після рецензування	2026-04-15
Дата публікації/оприлюднення	2026-04-30

**Захист права інтелектуальної власності
у практиці Європейського суду з прав людини**

Бунчук Оксана Борисівна

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії права та прав людини
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Україна
o.bunchuk@chnu.edu.ua
ORCID: 0000-0002-7280-6957

Максимюк Олександр Дмитрович

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії права та прав людини
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Україна
o.maximuk@chnu.edu.ua
ORCID: 0000-0003-1778-6583

Анотація. У статті досліджуються особливості захисту права інтелектуальної власності у практиці Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), особлива увага акцентується на специфіці захисту авторського права. Проаналізовано підходи ЄСПЛ до розуміння інтелектуальної власності як майна у значенні статті 1 Протоколу № 1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Особливу увагу приділено співвідношенню авторського права зі свободою вираження поглядів, гарантованою статтею 10 Конвенції. Розглянуто ключові рішення ЄСПЛ, які сформували сучасні стандарти захисту авторських прав, а також визначено основні тенденції розвитку практики Суду в умовах цифровізації суспільства. Зроблено висновок про важливу роль ЄСПЛ у формуванні балансу між приватними інтересами правовласників та суспільною потребою у вільному доступі до інформації й культурних надбань.

Ключові слова: інтелектуальна власність, авторське право, права людини, верховенство права, ЄСПЛ, право власності, свобода вираження поглядів, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод.

**Protection of intellectual property rights in the case law of
the European Court of Human Rights**

Oksana Bunchuk

Ph.D. in Law, Associate Professor, Department of Theory of Law and Human Rights, Yuriy
Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7280-6957>
e-mail: o.bunchuk@chnu.edu.ua

Oleksandr Maksymyuk

Ph.D. in Law, Associate Professor, Department of Theory of Law and Human Rights, Yuriy

Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1778-6583>

e-mail: o.maximyuk@chnu.edu.ua

Abstract. The article examines the peculiarities of intellectual property rights protection in the case law of the European Court of Human Rights, with a particular focus on copyright. The approaches of the Court to the interpretation of intellectual property rights as possessions within the meaning of Article 1 of Protocol No. 1 to the European Convention on Human Rights are analyzed. Special attention is paid to the relationship between copyright protection and freedom of expression guaranteed by Article 10 of the Convention. The article reviews key judgments of the European Court of Human Rights that have shaped modern standards of copyright protection and identifies the main trends in the Court's practice in the context of digitalization. It is concluded that the Court plays a significant role in maintaining a fair balance between the interests of copyright holders and the public interest in access to information and cultural heritage.

Key words: intellectual property, copyright, human rights, the rule of law, European Court of Human Rights, property rights, freedom of expression, European Convention on Human Rights.

Вступ

Сучасний розвиток інформаційного суспільства, цифрових технологій та глобалізаційних процесів зумовлює постійне зростання значення права інтелектуальної власності. Особливе місце серед об'єктів інтелектуальної власності займають твори науки, літератури та мистецтва, охорона яких забезпечується інститутом авторського права. Ефективний захист прав авторів є необхідною умовою стимулювання творчої діяльності, розвитку культури, науки та економіки. Авторське право, як складова інтелектуальної власності, гарантує правотворцям виняткові права на використання та розповсюдження їхніх творів, що стимулює творчу діяльність і впровадження інновацій. Водночас, захист авторських прав повинен балансувати з іншими фундаментальними правами, такими як свобода слова і доступ до інформації.

У європейському правовому просторі вагому роль у забезпеченні захисту прав інтелектуальної власності відіграє Європейський суд з прав людини. Хоча Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод не містить окремої статті, присвяченої інтелектуальній власності, практика ЄСПЛ поступово сформувала підхід, відповідно до якого права інтелектуальної власності визнаються різновидом майнових прав і підлягають захисту в межах ст. 1 Протоколу № 1 до Європейської конвенції з прав людини. Водночас, специфіка авторського права полягає в тому, що його реалізація нерідко вступає у взаємодію з іншими фундаментальними правами людини, насамперед зі свободою вираження поглядів. У зв'язку з цим особливого значення набуває практика ЄСПЛ щодо пошуку справедливого балансу між інтересами авторів та суспільними інтересами.

Питання захисту права інтелектуальної власності у практиці ЄСПЛ, тією чи іншою мірою розглядалися у працях таких вітчизняних науковців, як Н. Блажівська, В. Іващенко, О. Кузьмінський, О. Розгон та ін. Дослідники, оцінюючи та аналізуючи захист права інтелектуальної власності у практиці ЄСПЛ, звертають увагу на різні аспекти даного явища. Разом із тим, динамічний розвиток практики ЄСПЛ та постійна поява нових викликів у сфері цифрового використання об'єктів авторського права

зумовлюють необхідність подальшого наукового аналізу відповідних правових позицій Суду.

Метою статті є комплексне дослідження особливостей захисту права інтелектуальної власності у практиці Європейського суду з прав людини, визначення основних підходів Суду до охорони авторських прав та аналіз впливу практики ЄСПЛ на формування національної судової практики України.

Результати

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод була прийнята у 1950 році, коли розуміння інтелектуальної власності ще не набуло сучасного значення. Тому Європейська конвенція з прав людини не містить прямих положень щодо авторського права чи інших об'єктів інтелектуальної власності. Разом із тим, ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції закріплює право кожної особи мирно володіти своїм майном. Суд у своїй практиці неодноразово підкреслював автономний характер поняття «майно». Це означає, що його зміст не обмежується традиційними речовими правами, а охоплює широкий спектр майнових інтересів, які мають економічну цінність.

У справі Маркс проти Бельгії, рішення від 13.06.1979 р., заява № 6833/74 вказано: «Визнаючи, що кожен має право мирно володіти своїм майном, ст. 1 Першого протоколу, по суті, гарантує право власності» [2]. Поняття «майно» у тексті Європейської конвенції з прав людини не деталізується, «натомість ЄСПЛ сформував цілісну практику щодо тлумачення поняття власності та майна розширивши дію конвенції і на цілий спектр об'єктів та прав, що мають різну правову природу» [3, с. 132].

Саме завдяки такому еволюційному тлумаченню ЄСПЛ визнав, що об'єкти інтелектуальної власності можуть становити майно у розумінні Конвенції. Такий підхід став важливим кроком до інтеграції захисту авторських прав у систему європейських стандартів прав людини. Визнання інтелектуальної власності майном має важливі практичні наслідки. По-перше, правовласники отримують можливість звертатися до ЄСПЛ у разі порушення їхніх майнових прав. По-друге, держави зобов'язані утримуватися від необґрунтованого втручання у сферу інтелектуальної власності та забезпечувати належний рівень її захисту на національному рівні.

Одним із перших важливих рішень ЄСПЛ у сфері інтелектуальної власності стала справа «Anheuser-Busch Inc. v. Portugal». Хоча вона стосувалася торгівельної марки, Суд підтвердив, що права інтелектуальної власності можуть визнаватися майном у розумінні ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Подальший розвиток практики призвів до поширення цього підходу на авторські права. ЄСПЛ почав розглядати економічні інтереси авторів та інших правовласників як такі, що заслуговують на захист нарівні з іншими формами власності [4].

Особливістю підходу ЄСПЛ є те, що Суд не розглядає авторське право як абсолютне право. Будь-яке втручання держави або обмеження правовласника оцінюється з точки зору принципу пропорційності. Суд перевіряє, чи переслідувало втручання легітимну мету, чи було воно передбачене законом та чи забезпечувало справедливий баланс між протилежними інтересами. Таким чином, практика ЄСПЛ формує модель захисту авторського права, засновану не лише на охороні майнових інтересів автора, а й на врахуванні ширшого контексту прав людини.

Одним із найскладніших аспектів у практиці ЄСПЛ є співвідношення авторського права та свободи вираження поглядів, гарантованої статтею 10 Європейської конвенції з прав людини. Авторське право надає автору виключне право контролювати використання твору. Водночас, свобода вираження поглядів передбачає право особи

отримувати та поширювати інформацію без втручання державних органів. У багатьох випадках ці права можуть вступати в конфлікт.

ЄСПЛ неодноразово наголошував, що свобода вираження поглядів є однією з основ демократичного суспільства. Однак вона не має абсолютного характеру й може зазнавати обмежень, якщо такі обмеження є необхідними для захисту прав інших осіб, у тому числі авторських прав. У своїй практиці Суд застосовує підхід балансування інтересів. При вирішенні спорів він враховує характер використання твору, суспільний інтерес до поширення відповідної інформації, ступінь втручання у права автора та можливі наслідки для творчої діяльності. Особливого звучання цей підхід набув у цифрову епоху, коли копіювання та поширення творів стало надзвичайно простим і швидким. Суд визнає необхідність ефективного захисту авторів, але водночас застерігає від надмірних обмежень свободи інформації.

Н. Блажівська звертає увагу, на те, що вираження авторських ідей не залишається повністю незахищеним авторськими правами. Економічний захист авторського права, очевидно, підпадає під зміст права інтелектуальної власності, а ідеї, як видається, захищені особистими немайновими правами автора. Для вирішення потенційних проблем можуть бути застосовані ст. 10 ЄКПЛ (свобода висловлювання) та ст. 8 ЄКПЛ (право на приватне життя). Саме тому, захист права інтелектуальної власності не обмежується застосуванням ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції. Як зауважує авторка, практика ЄСПЛ свідчить, що ст. 10 ЄКПЛ «Свобода вираження поглядів» охоплює такі випадки: а) використання твору, захищеного авторським правом, може розглядатись як здійснення свободи вираження поглядів, навіть якщо використання вважається порушенням і спрямоване на отримання комерційної вигоди (*Neijand Sunde Kolmisoppi v. Sweden, AshbyDonaldand Others v. France*); б) блокування доступу до інтернет-ресурсів на підставі порушення авторських прав є допустимим за умови забезпечення балансу між правами суб'єктів авторських прав та інтересами користувачів Інтернету (*Akdeniz v. Turkey*); в) заборона використання торговельної марки в соціальній рекламі є втручанням у свободу вираження поглядів (*Österreichische Schutzgemeinschaftfür Nichtraucher and Robert Rockenbauer v. Austria*) [5, с. 84–85].

Важливе значення для розвитку практики ЄСПЛ щодо авторського права має справа «*Ashby Donald and Others v. France*». Заявниками були професійні фотографи, які без дозволу правовласників опублікували в Інтернеті фотографії модних показів. Французькі суди визнали такі дії порушенням авторського права та наклали санкції. Заявники звернулися до ЄСПЛ, стверджуючи, що було порушено їхню свободу вираження поглядів. Суд визнав, що засудження заявників становило втручання у свободу вираження поглядів. Водночас він дійшов висновку, що таке втручання було виправданим, оскільки переслідувало легітимну мету захисту прав авторів і не було непропорційним. Це рішення стало показовим прикладом того, як Суд здійснює балансування між захистом авторського права та свободою вираження поглядів [6].

Іншим важливим рішенням є справа «*Neij and Sunde Kolmisoppi v. Sweden*», пов'язана з діяльністю платформи *The Pirate Bay*. Засновники ресурсу стверджували, що їхнє засудження порушує статтю 10 Конвенції. ЄСПЛ визнав, що обмеження діяльності платформи було виправданим, оскільки вона сприяла масовому порушенню авторських прав. Суд наголосив, що захист інтелектуальної власності є легітимною підставою для обмеження свободи вираження поглядів. У цьому рішенні особливо чітко простежується прагнення Суду забезпечити ефективний захист авторів в умовах цифрового середовища [7].

Значний інтерес становить також справа «*Melnychuk v. Ukraine*». У ній заявник скаржився на порушення його авторських прав щодо літературного твору. Хоча заява була визнана неприйнятною, Суд фактично підтвердив, що авторські права можуть

підпадати під захист ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції. Дане рішення стало важливим для української правової системи, оскільки продемонструвало можливість застосування механізмів Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод до спорів у сфері авторського права [8].

Практика ЄСПЛ свідчить, що держави несуть не лише негативні, а й позитивні зобов'язання щодо забезпечення захисту права інтелектуальної власності. Негативні зобов'язання полягають у недопущенні необґрунтованого втручання державних органів у здійснення авторських прав. Позитивні ж зобов'язання передбачають створення ефективної законодавчої та інституційної системи охорони авторських прав.

Суд виходить із того, що держава повинна забезпечити наявність дієвих судових процедур, можливість отримання компенсації за порушення прав, а також ефективні механізми виконання судових рішень. Особливого значення ці зобов'язання набувають в умовах цифрового середовища, де порушення авторських прав часто мають транскордонний характер і можуть здійснюватися анонімно.

Іншою проблематикою під час захисту права інтелектуальної власності у практиці ЄСПЛ є з'ясування того, як саме Суд розглядає немайнові та майнові авторські права: розрізнено чи як єдині? В. Іващенко та О. Кузьмінський вважають, що немайнові та майнові авторські права розглядаються у практиці ЄСПЛ як єдине ціле. Дослідники звертають увагу на справу *Safonov v. Azerbaijan*. «У цій справі ЄСПЛ чітко показав взаємозв'язок між немайновими і майновими авторськими правами та захисті у контексті ст. 1 Протоколу № 1. У цьому кейсі йдеться про те, що заявник скаржився на недостатність дій держави у захисті його інтелектуальних прав, у зв'язку з порушенням його авторських прав шляхом незаконної репродукції та онлайн-публікації його книги. Посилаючись на ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції, Заявник вимагав 78 286 євро у зв'язку з майновою шкодою, що складалася з 13 344 манатів (приблизно 6630 євро на момент подання вимоги) за несанкціоновану репродукцію та публікацію його книги, а також не визначену суму за втрачений прибуток та коригування на інфляцію. Він також вимагав 50 000 євро за немайнову шкоду, також вимагав 1000 манатів (приблизно 500 євро) у зв'язку з юридичними витратами за його представництво перед внутрішніми судами і судом, а також 41 євро на поштові витрати. Судом було встановлено, що заявник зазнав немайнової шкоди, яку не можна компенсувати тільки встановленням порушення. Вирішуючи з справедливого підходу, суд призначає заявнику загальну суму у 5000 євро відшкодування як майнової, так і немайнової шкоди. Таким чином ЄСПЛ зафіксував тісний зв'язок немайнових та майнових прав визначивши єдиний розмір справедливої сатисфакції» [9, с. 424].

Практика ЄСПЛ справляє суттєвий вплив на розвиток законодавства держав-учасниць Європейської конвенції з прав людини, у тому числі України. Національні суди дедалі частіше посилаються на рішення ЄСПЛ під час розгляду справ, пов'язаних із захистом авторських прав. Це сприяє гармонізації національної практики з європейськими стандартами та забезпеченню ефективнішого захисту правовласників. Рішення Європейського Суду з прав людини характеризуються рядом важливих елементів: 1) обов'язковість; 2) індивідуальні та колективні справи; 3) забезпечення компенсації; 4) визначення порушень та рекомендації; 5) публікація рішень; 6) виконання рішень [10, с. 138–139]. Україна спрямовує свій розвиток у напрямку європейських стандартів. Забезпечення верховенства права в державі – це спільні зусилля всіх владних інституцій і суспільства. Провідну роль у цьому процесі відіграють судова та правоохоронна системи [11].

Особливо актуальним є врахування практики ЄСПЛ у процесі адаптації українського законодавства до права Європейського Союзу та реалізації євроінтеграційного курсу держави. Для України практика ЄСПЛ має значення не лише

як джерело тлумачення Конвенції, а й як орієнтир для вдосконалення механізмів захисту авторського права в умовах цифровізації та розвитку інформаційних технологій.

Висновки

Практика Європейського суду з прав людини відіграє важливу роль у формуванні сучасних стандартів захисту права інтелектуальної власності. Незважаючи на відсутність у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод спеціальних положень щодо авторського права, Суд шляхом еволюційного тлумачення визнав права інтелектуальної власності майном у розумінні ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції.

Аналіз рішень ЄСПЛ свідчить, що Суд розглядає авторське право як важливий елемент системи прав людини, який потребує ефективного захисту. Водночас, авторські права не мають абсолютного характеру та повинні узгоджуватися з іншими фундаментальними правами, насамперед зі свободою вираження поглядів. Ключовою особливістю практики ЄСПЛ є застосування принципу справедливого балансу між інтересами правовласників і суспільними інтересами. Такий підхід дозволяє забезпечувати одночасно охорону результатів творчої діяльності та розвиток демократичного інформаційного простору. У сучасних умовах цифрової трансформації значення практики ЄСПЛ продовжує зростати. Саме рішення Суду формують орієнтири для держав щодо забезпечення належного рівня захисту авторських прав і створення ефективних механізмів реагування на новітні виклики у сфері інтелектуальної власності.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення : 04.12.2025).
2. CASE OF MARCKX v. BELGIUM. URL : <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57534%22%5D%7D> (дата звернення : 04.12.2025).
3. Іващенко В. А. Особливості тлумачення права інтелектуальної власності в розрізі права власності в практиці Європейського суду з прав людини. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2024. № 68. С. 131–134. URL : <https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc68/28.pdf> (дата звернення : 04.12.2025).
4. CASE OF ANHEUSER-BUSCH INC. v. PORTUGAL. URL : <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-78981%22%5D%7D> (дата звернення : 04.12.2025).
5. Блажівська Н. Загальна характеристика захисту прав інтелектуальної власності в практиці Європейського суду з прав людини. *Теорія та практика інтелектуальної власності*. 2018. № 5. URL : file:///C:/Users/User/Downloads/Tpiv_2018_5_11.pdf (дата звернення : 04.12.2025).
6. CASE OF ASHBY DONALD AND OTHERS v. FRANCE. URL : <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22002-7393%22%5D%7D> (дата звернення : 04.12.2025).
7. CASE OF Neij and Sunde Kolmisoppi v. Sweden URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-117513%22%5D%7D> (дата звернення : 04.12.2025).
8. CASE OF MELNYCHUK v. UKRAINE URL : <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-70089%22%5D%7D> (дата звернення : 04.12.2025).

9. Іващенко В. А., Кузьмінський О. О. Особливості тлумачення авторських прав у практиці Європейського суду з прав людини. *Право і суспільство*. 2025. № 2. С. 421-426. URL : https://www.pravoispilstvo.org.ua/archive/2025/2_2025/59.pdf (дата звернення : 04.12.2025).

10. Гончар Д. В. Вплив рішень ЄСПЛ на захист прав людини: виклики сучасного світу. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2025. Випуск 88: частина 1. С. 135-140. DOI : <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.1.18>

11. Імплементация Європейської конвенції з прав людини в Україні в часи війни: у Києві триває XII Міжнародний форум з практики ЄСПЛ. URL : <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1692408> (дата звернення : 04.12.2025).

12. Розгон О. Тлумачення права власності з позиції Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. *Міжнародне право*. 2016. № 10. С. 173-176. URL : file:///C:/Users/User/Downloads/Pgip_2016_10_34.pdf (дата звернення : 04.12.2025).

References

1. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (access date: 04.12.2025).

2. CASE OF MARCKX v. BELGIUM. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57534%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57534%22]}) (access date: 04.12.2025).

3. Ivashchenko V. A. Peculiarities of the interpretation of intellectual property rights in the context of property rights in the practice of the European Court of Human Rights. *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Ser.: Jurisprudence*. 2024. No. 68. P. 131-134. URL: <https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc68/28.pdf> (access date: 04.12.2025).

4. CASE OF ANHEUSER-BUSCH INC. v. PORTUGAL. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-78981%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-78981%22]}) (access date: 04.12.2025).

5. Blazhivska N. General characteristics of the protection of intellectual property rights in the practice of the European Court of Human Rights. *Theory and practice of intellectual property*. 2018. No. 5. URL: P. 83-92. file:///C:/Users/User/Downloads/Tpiv_2018_5_11.pdf (access date: 04.12.2025).

6. CASE OF ASHBY DONALD AND OTHERS v. FRANCE. URL : [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22002-7393%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22002-7393%22]}) (date of application : 04.12.2025).

7. CASE OF Neij and Sunde Kolmisoppi v. Sweden URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-117513%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-117513%22]}) (date of application : 04.12.2025).

8. CASE OF MELNYCHUK v. UKRAINE URL : [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-70089%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-70089%22]}) (date of application : 04.12.2025).

9. Ivashchenko V. A., Kuzminsky O. O. Peculiarities of the interpretation of copyright in the practice of the European Court of Human Rights. *Law and Society*. 2025. No. 2. P. 421-426. URL: https://www.pravoispilstvo.org.ua/archive/2025/2_2025/59.pdf (access date: 04.12.2025).

10. Gonchar D. V. The impact of ECHR decisions on the protection of human rights: challenges of the modern world. *Scientific Bulletin of Uzhgorod National University. Series LAW*. 2025. Issue 88: part 1. P. 135-140. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.1.18>

11. Implementation of the European Convention on Human Rights in Ukraine during the war: the XII International Forum on the Practice of the ECHR is underway in Kyiv. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1692408> (access date: 04.12.2025).

12. Rozgon O. Interpretation of property rights from the position of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. International Law. 2016. No. 10. P. 173–176. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/Pgip_2016_10_34.pdf (access date: 04.12.2025).